

Holland
72
Festival

Citizens' Theatre, Glasgow

Directeur : Giles Havergal

Antony and Cleopatra
William Shakespeare

27/6 Amsterdam, Stadsschouwburg
28/6 Rotterdam, Rotterdamse Schouwburg
29/6 Den Haag, Koninklijke Schouwburg
30/6 Nijmegen, Stadsschouwburg
1/7 Den Haag, Koninklijke Schouwburg

In de Stadsschouwburg te Amsterdam is een tentoonstelling ingericht van tekeningen, gemaakt door Nederlandse tekenaars bij het 25-jarig bestaan van het Holland Festival, met steun van het Prins Bernhardfonds.

Citizens' Theatre, Glasgow

Directeur : Giles Havergal

Antony and Cleopatra William Shakespeare

Octavius Caesar Mike Gwilym
Cleopatra Jonathan Kent
Antony John Duttine

met Cheryl Campbell
Angela Chadfield
Colin Haigh
Geoffrey Lerway,

Regie Giles Havergal
Decor en kostuums Philip Prowse
Belichting Gerry Jenkinson

Zakelijke leiding Harriet Cruickshank

Toneelleiding Ian Ribbens
Technische leiding Robin Miskimmin
Assistent toneelleiding Justin Tolhurst
Costuumdienst Sarah Duffield

Er is één pauze van vijftien minuten

Antony and Cleopatra

De feiten

De moord op Julius Caesar in 44 voor Christus werd gevolgd door veertien jaren burgeroorlog, waarbij over zijn opvolging gestreden werd. Het eerste conflict brak uit tussen Caesar's grote neef – en aangenomen zoon en erfgenaam – Octavius Caesar, en Marcus Antonius. De laatste had in oorlogstijd onder Caesar gediend. Hij had de verontwaardiging van het volk tegen Brutus en Cassius na de moord op Caesar gebruikt om hen uit Italië te verdrijven. Antonius werd bij zijn strijd tegen Octavius bijgestaan door Lepidus, een van Caesar's veldheren, en de botsing werd beëindigd door een overeenkomst tussen de drie protagonisten om samen het 'tweede Triumviraat' te vormen. Dit driemanschap was zo bij machte met Caesar's moordenaars af te rekenen en de nederlaag van Brutus en Cassius in 42 v. Chr. was hoofdzakelijk het resultaat van Antonius' strategie. Met deze achtergrond nam Antonius de heerschappij op zich over het oostelijk deel van het Romeinse Rijk, terwijl Octavius Caesar de leiding op zich nam van de gebieden in Italië, ondanks de tegenstand van de vrouw van Antonius, Fulvia. In 41 v. Chr. ontmoette Antonius voor het eerst Cleopatra die, vier jaar tevoren, haar invloed als minnares van Julius Caesar gebruikt had om haar broer, Ptolemaeus, tot de nederlaag te dwingen en zelf de troon te bestijgen als Koningin van Egypte. De invloed van Cleopatra op Antonius verscherpte de spanningen tussen de leden van het Driemanschap en een tijd lang hing een nieuwe oorlog tussen Antonius en Octavius Caesar in de lucht. Maar in 40 v. Chr. werd het bondgenootschap tussen de mannen na de dood van Fulvia verstevigd door de terugkeer van Antonius naar Rome en zijn nieuwe huwelijk met de zuster van Caesar, Octavia.

Vier jaar later werd Antonius echter geconfronteerd met een inval van de Parthen. Omdat hij Egyptische hulp nodig had, liet hij Octavia in Athene achter en hernieuwde zijn verhouding met Cleopatra. Het falen van zijn hierop volgende inval van Armenia en Media maakte zijn afhankelijkheid van Cleopatra sterker. In 32 v. Chr. kon een oorlog tussen Octavius Caesar en Antonius niet worden voorkomen. De invloed en aanwezigheid van Cleopatra brachten Antonius in het nadeel en leidden tot zijn smadelijke nederlaag bij de zeeslag van Actium in 31 v. Chr. In juli van het daarop volgende jaar viel Octavius Caesar Egypte binnen.

Het lijkt duidelijk dat de zelfmoord van Antonius werd uitgelokt door het valse bericht dat Cleopatra dood was, maar over de dood van Cleopatra zelf is minder bekend. Het is waarschijnlijk dat zij zelfmoord pleegde en mogelijk gebeurde dit door toedoen van Octavius Caesar. Na de dood van Antonius en Cleopatra werd Octavius Caesar oppermachtig, want Lepidus was al in 36 v. Chr. afgezet. Het bewind van Octavius Caesar – later bekend als Augustus – werd gekenmerkt door de versteviging van het rijk, de vestiging van een doeltreffende regering en de Pax Romana die tot toenemende stoffelijke welvaart leidde in alle gebieden die onder zijn beheer stonden. Na zijn dood in 14 na Christus werd hij als een god vereerd.

De fictie

De geschiedenis van Cleopatra heeft veel schrijvers beziggehouden. De tragedie van Shakespeare heeft veel te danken aan North's vertaling van Plutarchus. Maar in de jaren 1590 verschenen minstens vier andere Engels-talige stukken die aan dit onderwerp waren gewijd: de gravin van Shrewsbury voltooide haar vertaling van Garnier's 'Marc Antonie' in 1590; Samuel Daniels schreef 'Cleopatra' in 1594; Lord Brooke schreef 'Antonie and Cleopatra', en Samuel Brenden bekeek het gegeven vanuit een andere gezichtshoek in 'The Virtuous Octavia' (1598). Het is vrijwel zeker dat Shakespeare al deze stukken gelezen heeft en dat zijn versie iets aan al zijn voorgangers ontleend heeft. Op dezelfde manier zijn talloze anderen na Shakespeare's tijd gefascineerd geweest door het verhaal van Cleopatra. Voorbeelden zijn Fletcher's 'The False One' uit 1620, Thomas May's 'Cleopatra' (1626), Sir Charles Sedley's 'Beauty the Conqueror of The Death of Marc Antonie' (1677), Dryden's 'All for love' (1678) en Shaw's 'Caesar and Cleopatra' (1901).

In de beeldende kunst beeldden tal van modellen Cleopatra uit, zoals Mrs Skewton in 'Dombey and Son' van Dickens.

Het ballet van Diaghilev 'Cleopatrie' werd in 1909 voor het eerst uitgevoerd. Aangaande andere vertolkingen van Cleopatra nog het volgende:

Master Edmands was waarschijnlijk de eerste vertolker van de rol van Cleopatra: Sarah Bernhardt speelde Cleopatra op één been; Theda Bara was de vamp-Cleopatra van 1917; Evelyn Laye volgde in 1925 en Claudette Colbert maakte in 1934 de waarschijnlijk meest spectaculaire film-versie van Cleopatra, hoogstens overtroffen door de 35-miljoen dollar-productie van 'Cleopatra' met Elizabeth Taylor in de titelrol. Vivien Leigh vertolkte Cleopatra in 1945 en kortgeleden speelde Hildegard Neil de rol naast Charlton Heston als Antonius in een nieuwe spektakelfilm.

*She shall be buried by her Antony.
No grave upon the earth shall clip in it
A pair so famous. High events as these
Strike those that make them; and their story is
No less in pity, than his glory which
Brought them to be lamented.*

Citizens' Theatre

Dat goed Engels toneel ook buiten Londen te vinden is, weten zelfs niet alle Engelsen. Toch is, mede onder invloed van het decentralisatiebeleid van de diverse kunstraden, het toneellevens in andere steden dan Londen tot grote bloei gekomen. Veel theaters die een streekfunctie vervullen vanuit steden als Nottingham, Bristol of Birmingham, oefenen een grote stimulerende invloed uit. Het Citizens' Theatre uit Glasgow is bij de Nederlandse toneelliefhebbers bekend door zijn dochter-onderneming, de Close Theatre Club die meermalen met succes in Mickery optrad. De groep is in de laatste twee jaar ingrijpend veranderd, verjongd en gemoderniseerd. De spelers zijn vrijwel allen onder de dertig en de artistiek directeur, Giles Havergal, is zelf niet veel ouder. Mede dank zij het werk van de hoofd-decorontwerper Philip Prowse heeft de Citizens' met o.m. typisch eigentijdse vertolkingen van klassieke stukken sterk de aandacht getrokken. Dit is geen geringe prestatie in een stad die – in tegenstelling tot Edinburgh – niet bepaald een cultuurcentrum geacht mag worden en die ook economisch (door sluiting van de Clyde-scheepswerven) moeilijke tijden doormaakt. Vorig jaar trad het Citizens' Theatre in zijn huidige gedaante voor het eerst in het buitenland op. Met een opvoering van 'Titus Andronicus' in de regie van Keith Hack behaalde de groep op het festival van Wiesbaden een eerste prijs samen met het Ballet van de XXste Eeuw van Maurice Béjart. Dit was reden voor de British Council om een grotere Europese tournee in 1972 te ondersteunen. Shakespeare's 'Antony and Cleopatra' in de regie van Giles Havergal ging in mei 1972 in première.

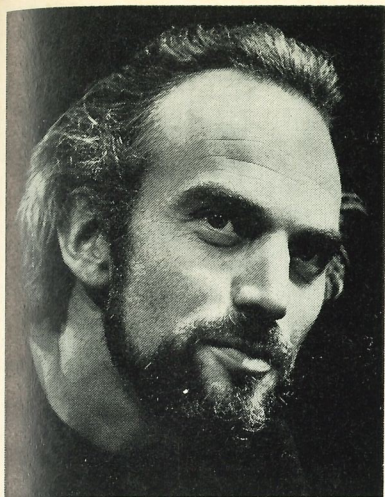
De handeling:

Openingsscène tussen Antonius en Octavius Caesar. Antonius, diepgaand verwickeld met Cleopatra in Egypte, keert uit plichtsgevoel jegens Octavius tegen zijn wil in naar Rome terug.

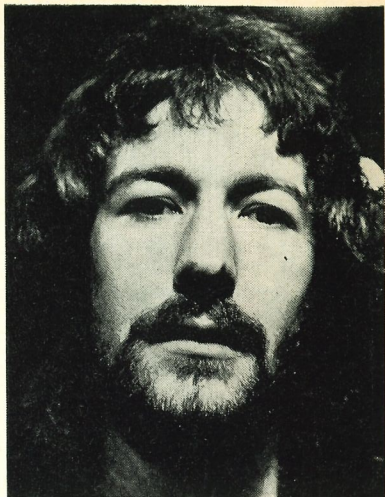
In Rome sluit hij vrede met Octavius, die jaloers is geweest op zijn betrekkingen – beschouwd als verraad – met Cleopatra. Octavius stelt voor de banden nauwer aan te halen door een huwelijk van Antonius met zijn zuster Octavia. Antonius stemt hiermee in en Cleopatra verneemt dit nieuws in afgrijzen. De verlokkingen van Egypte worden Antonius teveel. Antonius stuurt Octavia terug naar haar broer en keert terug naar Egypte waar hij zijn deel van het Romeinse Rijk verdeelt over de zonen van Cleopatra.

Octavius zweert wraak te nemen, en bindt met Antonius de strijd aan. Tijdens de eerste slag trekt Cleopatra haar schepen terug uit de vuurlinie en de verdwaasde Antonius volgt haar en verliest de slag zowel als zijn reputatie als strateeg. In zijn jaloezie denkt hij dat Cleopatra met Octavius gemene zaak maakt en hij daagt Octavius uit tot een nieuwe slag. Ditmaal wint Antonius maar bij de derde en beslissende slag lopen Antonius' strijdkrachten over naar de tegenstander. Antonius denkt dat dit het verraderlijk werk van Cleopatra is en hij besluit haar te doden, maar verneemt dan het nieuws van haar zelfmoord. Vol wroeging doodt hij zichzelf, maar stervend beseft hij dat het doodsbericht van Cleopatra vals moet zijn geweest.

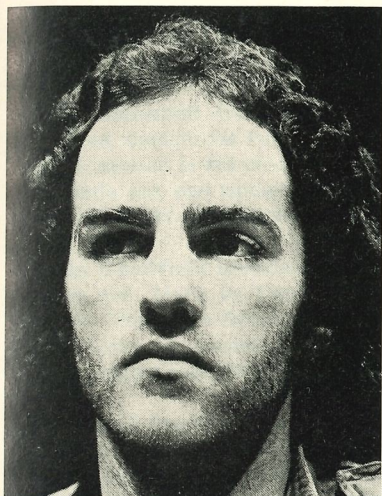
Octavius beseft als hij van de dood van Antonius hoort dat hij vernietigd heeft wat hij het meest ter wereld bewonderde en nodig had. In de slotscene ontmoet Octavius Cleopatra. Zijn woede en jaloezie veranderen in respect maar zij ziet in dat er voor haar geen toekomst is in een leven zonder Antonius. Met ongelofelijke waardigheid doodt zij zichzelf en Octavius, die te laat komt om dit te verhinderen, begrijpt dat Antonius en Cleopatra door hun alles vernietigende liefde zijn opgenomen in de mythologie. De tragedie heeft zich voltrokken.

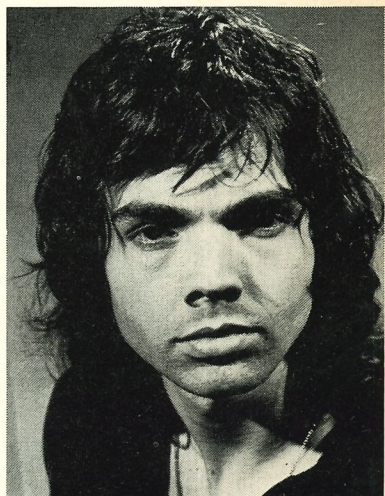
Giles Havergal

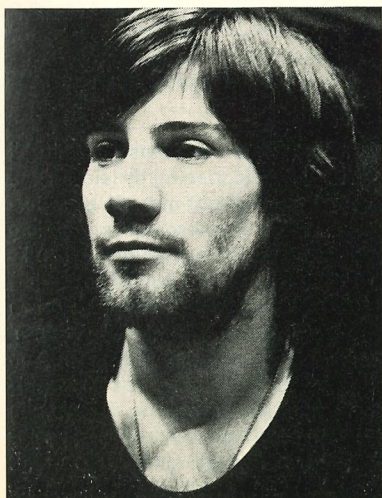
Philip Prowse

Mike Gwilym

Jonathan Kent

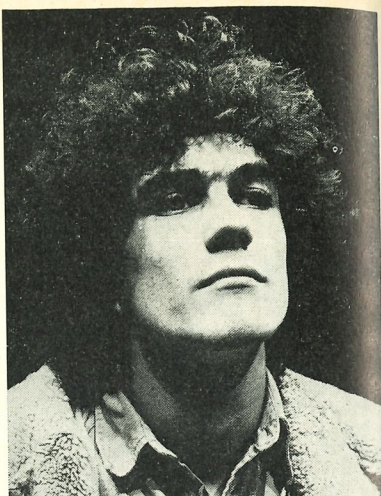
John Duttine

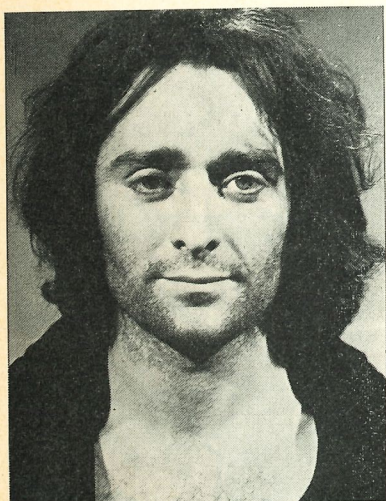
Cheryl Campbell

Angela Chadfield

Colin Haigh

Geoffrey Lerway

Giles Havergal, de 33-jarige directeur van de Glasgow Citizens', voerde bij dit stadstheater in Schotland een nieuw artistiek beleid in toen hij de leiding van het gezelschap in 1969 overnam. Hij trok vooral de aandacht met zijn zeer persoonlijke experimentele producties van stukken van Shakespeare en andere klassieken. Hij regisseerde onder meer Hamlet, Driekoningenavond, Bond's 'Early morning', Het Balkon van Genet en The White Devil van Webster.

Voor hij naar Glasgow kwam leidde Giles Havergal met succes de toneelgroep van Watford waar hij de Engelse première regisseerde van 'Sweet bird of youth' van Tennessee Williams, diens 'The milk train doesn't stop here any more' en waar hij voorstellingen gaf van 'Thuiskomst' waarin Harold Pinter zelf de hoofdrol speelde. Havergal studeerde aan de universiteit van Oxford en begon zijn loopbaan als acteur. Harold Hobson van de Sunday Times schreef bij zijn benoeming in Glasgow: 'Ik ken het werk van Giles Havergal goed. Het wordt gekenmerkt door intelligentie en goede smaak en het is volledig verwant aan alles wat goed en aanbevelenswaardig is in het moderne toneel'.

Philip Prowse, chef-decor-ontwerp, werd opgeleid aan de kunstacademie in Slade en ontwierp vrijwel alle stukken die Giles Havergal bij de Glasgow Citizens' regisseerde. Daarnaast verzorgde hij de decors voor stukken als 'It's a pity she's a whore' en Artaud's 'De Cenci'. Voorts ontwierp Philip Prowse decors voor producties van het Aldeburgh Festival (Dido and Aeneas) en de Royal Ballet in Covent Garden, zoals Gluck's 'Orfeo and Euridice' en Noerejef's Bayadere, Paquita, Laurentia.

Mike Gwilym studeerde Frans en Spaans aan de universiteiten van Oxford en North Carolina alvorens acteur te worden. Hij speelde veel rollen in het Traverse Theatre in Edinburgh en vervolgens Aaron in 'Titus Andronicus' bij de Glasgow Citizens', gevolgd door rollen in 'Total eclipse' van Christopher Hampton, 'De drie zusters', 'Danton's Dood' en 'The Relapse'. Zijn meest recente rol was die van Maurice in Heathcote Williams' 'AC-DC' bij de Close Theatre Club, het experimenteer-theater van de Glasgow Citizens'.

Jonathan Kent, die in travestie de rol van Cleopatra speelt, werd opgeleid aan de Central School of Speech and Drama in Londen en speelde bij de Prospect Theatre Company in Cambridge alvorens naar Glasgow te komen. Daar speelde hij o.m. in 'The White Devil', 'Het leven van Galileï', 'The Relapse' en 'AC-DC'.

John Duttine (Antony) werd opgeleid aan het Drama-centrum in Londen en speelde in de afgelopen seizoenen veertien grote rollen bij de Glasgow Citizens' Theatre, waaronder Colin in Edward Bond's 'Saved', Yvette in 'Moeder Courage' en 'Mrs. Artminster' in 'Wise Child' van Simon Gray.

Cheryl Campbell kreeg haar opleiding aan de Londense academie voor muziek en dramatische kunst, werkte daarna in Watford en speelde in het afgelopen seizoen in zes producties van de Citizens' Theatre mee. Zij schreef en illustreerde ook een kinderboek en houdt zich voorts bezig met schilder- en beeldhouwkunst, maar dit als liefhebberij.

Angela Chadfield speelde na haar opleiding aan de East 15-toneelschool in Londen o.m. Marie in 'Danton's Dood', Melody in 'AC-DC' en Zanche de Moor in 'The White Devil'. Zij maakte een tournée door Tsjechoslowakije in een productie van 'De getemde feeks' en speelde ook in een geheel met vrouwen bezette productie van 'Wachten op Godot'.

Colin Haigh bracht zijn jeugd door in Blackpool waar hij twee jaar aan een kunstschool studeerde alvorens twee jaar geleden opgenomen te worden in de Glasgow Citizens'. Hij speelde o.m. Geoffrey in 'A taste of honey' en de Architect in 'De Architect en de keizer van Assyrië' van Arrabal.

Geoffrey Lerway werd opgeleid aan het Drama Centre in Londen en speelde o.m. bij de Crewe Theatre, de Victoria Theatre in Stoke on Trent en de Everyman Theatre in Liverpool. Hij werkte mee aan verscheidene films waaronder 'Zee and Company' en kwam in januari van dit jaar bij de Glasgow Citizens' waar hij speelde in 'The Relapse', 'The Foursome' en 'Saved'.

Antony and Cleopatra

ANTONY AND CLEOPATRA is an exploration of the impact of personal relationships on life style and career. But it is an exploration at the highest level. The life style and career of the three protagonists – Antony, Caesar and Cleopatra – is on an almost God-like scale. They controlled or effected control over the whole known world. For this reason, their life style is not to be comprehended in a naturalistic level and this production removes it to the symbolic level of the deities of Greek or Chinese drama.

Perhaps because the conflict of personal desire and duty was never again explored by Shakespeare in such depth and with such power, he took as his examples these epic figures for whom love cost literally the earth. For us in the West, desire for an affluent, easy life is constantly at odds with the desire to better the condition of mankind in general. With our uneasy compromises and our consciences more or less suppressed, it is perhaps refreshing to see enacted a drama of three people for whom this conflict was larger than life. This production takes the view that gaining the whole world at the expense of happiness and fulfilment is the core of the play.

Antony is enthralled by Cleopatra but feels the pull of conscience to return to his role as world leader and to his partner Caesar. Then, unable to sustain that role, he returns to Cleopatra, invests her with much of his power, and fights Caesar and loses due to Cleopatra's lack of courage.

For Caesar, his love and admiration for Antony and his need of him politically go hand in hand. Cleopatra stands between him and his greatest friend and most necessary partner. His attempts to bind Antony to him by marriage to his sister fails and he pursues Antony to revenge a personal affront. His political triumph by the conquest of Antony is ironically balanced by his intense personal bereavement at Antony's death.

Between them both, Cleopatra – half bitch, half Goddess – recognises in Antony the only man of her stamp, the only man with the power and personality to be worth enslaving. But she can change and when the victory seems to be with Caesar, she feels no scruple in coming to terms with him. Perhaps even her suicide is merely forced on her by the knowledge that the new world emperor has not been enslaved at their first meeting.

The production presents the protagonists as a self-absorbed triangle. To them, only each other have reality – the rest of humanity are ciphers or puppets. This brings out the subtlety of the relationships and the extraordinary conflicting demands on the human heart of love and ambition.

G.H.